

Att förstå OSINT

Det är väl bara ett fint ord för att googla?

Abstract

This paper evaluates the Swedish Armed Forces OSINT concept as it is laid out in the Swedish Armed Forces Intelligence regulations. The evaluation is done by applying John Gerring's theory of Good Concepts to the concept in question. OSINT has become increasingly important in intelligence, with some sources claiming it regularly constitutes 35-90% of the answer to any given intelligence requirement.

Since Sweden has applied for NATO membership it is increasingly important for the Swedish Armed Forces to be interoperable with NATO countries. To facilitate interoperability with regards to OSINT this paper also evaluates the OSINT concepts of the British and Norwegian Intelligence doctrines. The results are compared to the results of the evaluation of the Swedish Intelligence regulations, highlighting various pieces that would improve the Swedish concept.

The results indicate that OSINT is neither well defined nor commonly understood in the Swedish Armed Forces or in NATO. OSINT is conceptualized in a way that blurs and confuses the distinction between OSINT and other intelligence collection disciplines. This paper concludes by suggesting several ways to improve the Swedish Armed Forces OSINT concept while also making it more interoperable.

Nyckelord: OSINT, öppna källor, underrättelsetjänst, interoperabilitet, John Gerring

Antal ord: 10090

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte	2
1.2	Frågeställning	3
1.3	Tidigare forskning	3
1.4	Disposition	4
2	Teori	5
2.1	Konceptkriterier	5
2.1.1	Familjaritet	6
2.1.2	Resonans.....	6
2.1.3	Återhållsamhet	6
2.1.4	Sammanhang	7
2.1.5	Differentiering.....	7
2.1.6	Djup.....	8
2.1.7	Teoretisk nytta.....	8
2.1.8	Praktisk nytta.....	8
3	Metod och material	10
3.1	Forskningsdesign.....	10
3.2	Operationalisering	11
3.2.1	Analysverktyg	11
3.3	Validitet och reliabilitet.....	12
3.4	Material och urval	13
4	Analys	15
4.1	Studieobjekten	15
4.1.1	Familjaritet	15
4.1.2	Resonans.....	18
4.1.3	Återhållsamhet	18
4.1.4	Sammanhang	18
4.1.5	Differentiering.....	19
4.1.6	Djup.....	21
4.1.7	Teoretisk nytta.....	22
4.1.8	Praktisk nytta.....	22
4.1.9	Sammanställning	23

5	Diskussion och slutsatser	24
5.1	Avgränsning mot övrig underrättelsetjänst	24
5.2	Desinformation och vilseledning	25
5.3	Risker med inhämtning för OSINT	26
5.4	Big Data och analytiska utmaningar	26
5.5	Sammanfattning	27
6	Referenser	29
6.1	Tryckta källor	29
6.2	Digitala källor	30

1 Inledning

OSINT, Open Source Intelligence eller underrättelser från öppna källor, har mer och mer blivit ett aktuellt begrepp i samhället i takt med den ständigt ökande tillgängligheten till information. Den oberoende organisationen Bellingcat är ett exempel på hur man med stor och god effekt idag kan använda öppna källor för att få fram välgrundade och många gånger överraskande noggranna rapporter och beslutsunderlag¹. Men det är först i och med Rysslands invasion av Ukraina som OSINT fått en veritabel explosion på sociala media. Många människor sitter hemma och samlar in, jämför och analyserar information om invasionen vilken de sedan presenterar på sociala media tillsammans med sina egna slutsatser². Men vad är OSINT för Försvarsmakten? Är OSINT något annat än att googla på internet och sammanställa resultaten?

Sverige har ansökt om medlemskap i Nato. Senast då detta medlemskap blivit ett faktum måste Försvarsmakten anpassa metoder och materiel till Nato-standard. Försvarsmaktens verksamhet styrs och inriktas genom lagar, förordningar och myndighetens interna styrdokument. Till dessa hör doktriner och reglementen. Doktriner utgör ”grund för hur stridskrafterna i stort ska användas samt utvecklas i dag och de närmaste åren” (Försvarsmakten 2021a, s. 60). Försvarsmaktens reglementen ska innehålla ”bindande bestämmelser om ledning och genomförande av, eller förhållningssätt för, verksamhet inom Försvarsmakten” (Försvarsmakten 2021b, s. 11). Försvarsmaktens underrättelsetjänsts viktigaste styrdokument är funktionsreglementet *Reglemente Underrättelsetjänst 2022*. Dokumentnamnet förkortas R Und 22. Det är värt att notera att reglementen avses vara styrande och bindande för samtlig personal i Försvarsmakten.

En del i Försvarsmaktens Nato-anpassning handlar om att uppdatera doktriner, handböcker, koncept och begreppsapparat så att de ligger mer i linje med alliansens motsvarande styrdokument. Vad gäller underrättelsetjänst finns idag ett tjugotal gällande Nato-doktriner³. Försvarsmakten behöver, med utgångspunkt i nuvarande verksamhet, analysera samtliga Nato-doktriner för att kunna fatta beslut om vilken anpassning som ska göras – och, till viss del, i vilken takt – kort sagt, hur vi ska bli interoperabla. Den lägsta nivån av interoperabilitet kan beskrivas som att två parter båda känner till hur den andra parten ser på eller använder en specifik förmåga, även om de inte gör på samma sätt. Det finns alltså inget krav på att Sverige ska

¹ Besök exempelvis <https://www.bellingcat.com/tag/mh17/> där organisationens imponerande arbete med att hitta de skyldiga till nedskjutningen av flight MH17 finns samlat

² I första hand återfinns detta idag på Twitter, jfr konton som Tendar (@Tendar), Defmon (@Defmon3) eller Noël (@Noelreports)

³ Gällande Nato-doktriner återfinns på <https://nso.nato.int/nso/nsdd/main/list-promulg>. För underrättelsetjänst doktriner är listan en lista på metadata då de inte är ”releasable to internet”. Filtrera på ”AJP-2” resp ”AIntP” för att hitta metadata för de 24 gällande underrättelsetjänst doktrinerna.

anamma alla Nato-doktriner oinskränkt (eller ens alls) men det finns ett krav på att Sverige måste ta – och sedan kommunicera – ställning till samtliga doktriner.

Försvarsmakten har idag en definition av OSINT som motsvarar hur Nato definierar begreppet (Försvarsmakten 2022b, bilaga 1, s. 13). För att kunna ta ställning till en Nato-doktrin för OSINT krävs att Försvarsmakten är överens internt och klar över vad den *menar* med begreppet – med andra ord att det finns ett väl utarbetat koncept som kan fylla definitionen med mening. I R Und 22 finns ett stycke om OSINT (Försvarsmakten 2022a, s. 59–60). Denna text utgår dock inte från en gemensam förståelse för eller syn på OSINT utan, enligt redaktören för publikationen, från en översättning av Natotext. Likväl ska texten vara styrande för hur Försvarsmakten ska uppfatta, implementera och tillämpa OSINT – låt vara på en hög abstraktionsnivå. Detta embryo är alltså det närmaste ett utvecklat koncept Försvarsmakten har på området, att döma av de öppna underlag som finns tillgängliga på området. Då styrningarna utgår från översatt Natotext i stället för från nationella erfarenheter och metodik kan man dra slutsatsen att Försvarsmakten saknar ett etablerat och internt väl kommunicerat koncept för OSINT – och därigenom saknar Försvarsmakten också förutsättning att bli interoperabel på området. Det räcker inte att veta vart vi ska – för att komma dit behöver vi också veta var vi är.

1.1 Syfte

Min uppsats syftar till att utveckla Försvarsmaktens koncept för OSINT och därigenom underlätta arbetet med att uppnå interoperabilitet avseende underrättelsetjänst. Jag vill, med Metodpraktikans språkbruk, genomföra en begreppsutredande studie (Esaiasson m. fl. 2017, s. 36).

Försvarsmaktens underrättelsereglemente 2022 fastställdes av dåvarande chefen för den militära underrättelse- och säkerhetstjänsten, generalmajor Lena Hallin, till att gälla från och med den 1 juli 2022. Reglementet innebar ett steg mot en likordning av svensk underrättelse teori och -bestämmelser gentemot Nato. Steget togs dock inte fullt ut, vilket bland annat är en följd av omfattningen av Natos dokumentsamling visavi den svenska motsvarande. Detta innebär att det finns en hel del förbättringspotential avseende interoperabilitet och styrdokument för svensk militär underrättelsetjänst.

Jag vill med stöd av John Gerrings ramverk för att ta fram och värdera koncept, beskriven i artikeln *What Makes a Concept Good? – A Criterial Framework for Understanding Concept Formation in Social Sciences* (Gerring 1999), värdera det koncept för OSINT som Försvarsmakten lägger fram i R Und 22 för att sedan föreslå förbättringar hämtade ur andra länders underrättelседoktriner eller andra rapporter och artiklar.

Det faktum att Försvarsmakten saknar ett utvecklat, interoperabelt koncept för OSINT skapar svårigheter både vad gäller att skapa interoperabilitet med Nato och med att skapa konsensus och förståelse kring vad fenomenet faktiskt är och, följaktligen, hur OSINT ska praktiseras och hanteras. Om Försvarsmakten inte är

på det klara med var man står idag är det svårt att staka ut en lämplig väg för förändring eller att på ett adekvat sätt kunna mäta i vilken mån ett påbörjat förändringsarbete bär frukt.

1.2 Frågeställning

Hur kan Försvarmaktens koncept för OSINT förbättras med stöd av Gerrings ramverk för att ta fram och värdera koncept? De förslag som tas fram måste vara applicerbara i och kunna bidra till Försvarmaktens Natoanpassning.

1.3 Tidigare forskning

OSINT som fenomen eller koncept har inte forskats på tidigare i Sverige. Överhuvudtaget är avsaknaden av svensk forskning om OSINT som verksamhet påtaglig. Det enda jag har hittat är en uppsats från högskolan i Halmstad med titeln ”Metoder för inhämtning av militär underrättelse via sociala media”. Den är ett examensarbete i IT-forensik och informationssäkerhet, och jag noterar att författarna visserligen använt några av Försvarmaktens handböcker i sitt arbete, men av dessa handlar ingen om underrättelsetjänst. Så är också uppsatsens definition av OSINT en egen översättning från en amerikansk bok, inte heller den militär till sin natur: ”Open Source Intelligence (OSINT) är insamling av öppen information som finns tillgängligt på internet i till exempel bloggar, sociala media, forum, massmedia och andra öppna källor” (Persson m.fl 2022, s. 10).

The Royal United Services Institute for Defence and Security Studies (RUSI) är en anrik så kallad think tank – enligt sig själva den äldsta i världen och därtill den ledande av Storbritanniens think tanks inom försvar och säkerhet (Janjeva m.fl. 2022, s ii och v). RUSI har en grupp forskare specifikt inriktade på just OSINT. Under 2022 genomförde dessa bland annat den för min uppsats passande studien *The Future of Open Source Intelligence for UK National Security* (Janjeva m. fl. 2022). I denna artikel tar forskarna upp att de uppmärksammat att det inte finns någon konsensus (i Storbritannien) om hur vare sig OSINT eller det närliggande begreppet publicly available information (PAI) definieras, och att detta är en utmaning som måste hanteras för att denna verksamhet ska kunna utvecklas – en utmaning som måste hanteras samordnat i staten för att verksamheten ska kunna bli fullt effektiv (Janjeva m. fl. 2022, s 3–4).

I artikeln ”There Is No Such Thing as Open Source Intelligence” ger författaren, Joseph Hatfield, en bakgrund till framväxten av OSINT och hur resultaten nyttjats. Av denna framgår att termen – och därmed forskning om den – var i stort sett okänd före 1990. Sedan 2008 har dock de två främsta (enl. Hatfield) amerikanska akademiska tidskrifterna om underrättelseverksamhet (*International Journal of Intelligence and CounterIntelligence* samt *Intelligence and National Security*)

aldrig haft färre än tio artiklar om året som använder begreppet – ofta är det betydligt fler, exempelvis 2020 då fler än 30 sådana artiklar registrerades (Hatfield 2023, s 7–8). Hans genomgång av tidigare amerikanska arbeten inom OSINT ger dock vid handen att man även i USA uppmärksammar att konceptet är otydligt och kanske – vilket titeln på Hatfields artikel avslöjar – onödigt. (Hatfield 2023, s. 7–14).

Genom att förbättra Försvarmaktens OSINT-koncept kan min uppsats utgöra en startpunkt för vidare utveckling och eller forskning avseende OSINT, framför allt avseende nyttjandet av underrättelser från öppna källor inom den svenska statsapparaten. Min förhoppning är att den genomlysning jag gör inte bara pekar ut brister och förbättringsområden utan också kan inspirera till att se möjligheter med OSINT, såväl i den akademiska som i den mer handgripliga världen.

1.4 Disposition

Uppsatsen är indelad i ytterligare fyra kapitel. I det första av dem, kapitel två, presenteras Gerrings ramverk för att ta fram och värdera koncept.

I det tredje kapitlet beskriver jag arbetets forskningsdesign, operationalisering och urvalet av källor.

I det fjärde kapitlet tillämpar jag Gerrings ramverk på det föreliggande svenska konceptet för OSINT i syfte att etablera en uppfattning om det relativa värdet av det. Därefter tillämpar jag samma ramverk på utländska källor, syftande till att identifiera delmängder som kan förstärka eller förbättra Försvarmaktskonceptet.

I det avslutande kapitlet diskuterar jag resultaten och ger förslag till ett hur det svenska OSINT-konceptet skulle kunna förbättras genom att kompletteras med relevant, förstärkande material ur de internationella källorna.

2 Teori

John Gerring, idag professor of Government vid University of Texas, utvecklade 1999 en teori om hur man inom samhällsvetenskapen tar fram och etablerar bra koncept. Teorin byggde vidare på teori från Giovanni Sartori, även om Gerrings arbete i mångt och mycket utmanar Sartori. Sartori byggde sin teori på regler, vilka presenteras i *Social Science Concepts. A systematical analysis* (Sartori 1984). Gerrings teori presenteras i artikeln *What Makes a Concept Good? – A Criterial Framework for Understanding Concept Formation in Social Science*.

Gerring menar att konceptformulering har tre delmängder: a) det fenomen som ska definieras, b) de egenskaper och attribut som definierar detta samt c) ett begrepp som inbegriper både a) och b) (Gerring 1999, s. 357–358).

Gerring menar vidare att koncept är avgörande för att samhällsvetenskapen ska kunna fungera och utvecklas. Det är hur koncept formuleras och kommuniceras som avgör vilken livskraft och varaktighet de får – och det är också detta som avgör i vilken utsträckning ett koncept blir använt. ”We had best learn, in other words, what differentiates a good concept from one that is less good, or less useful” (Gerring 1999, s. 360).

2.1 Konceptkriterier

Gerring förkastar som sagt Sartoris teori om att goda koncept kan tas fram genom att följa en särskild uppsättning regler. Han presenterar i stället ett ramverk vilket innehåller åtta kriterier som samtliga är centrala för värdet av ett koncept. Det finns dock, menar han, inget enskilt optimalt recept för att maximera värdet på samtliga koncept – snarare är varje koncept unikt och behöver, för att kunna bli riktigt bra, tas fram i avvägningar mellan de olika kriterierna där en ökning inom ett kriterium mycket väl kan innebära en minskning inom ett eller flera andra. ”This points to the notion of concept formation as a set of tradeoffs – a tug of war among these eight desiderata. Concept formation is a fraught exercise – a set of choices which may have no single ‘best’ solution, but rather a range of more-or-less acceptable alternatives” (Gerring 1999, s. 367).

Gerrings åtta kriterier utgörs av familiarity, resonance, parsimony, coherence, differentiation, depth, theoretical utility och field utility. Dessa har i tidigare svensk forskning (Ström 2020 respektive Eriksson 2021) översatts med familjaritet, resonans, återhållsamhet, sammanhang, differentiering, djup, teoretisk nytta och praktisk nytta. Översättningen är kanske inte den bästa, men det finns ett värde – vilket också ligger helt i linje med Gerrings resonemang – i att inte ändra översättningen eller värdet av orden utan att i stället försöka tillämpa dem på ett

likartat sätt. Detta bidrar till att begreppsarbetet kan hålla en hög vetenskaplig reliabilitet. Nedan följer en närmare presentation av Gerrings åtta kriterier.

2.1.1 Familjaritet

Med familjaritet avser Gerring hur ett koncept uppfattas av allmänhet och specialister jämfört med tidigare formuleringar av detta eller liknande koncept. Koncept tillmäts en hög grad av familjaritet om de uppfattas som lättförståeliga och anknyter till redan etablerade sanningar eller uppfattningar. Om formuleringen av ett koncept innefattar ord som inte används med gängse betydelse, eller om man väljer bort en eller flera delar som intuitivt uppfattas som viktiga och självklara delar av det man försöker beskriva tillmäts konceptet en låg grad av familjaritet. Det ideala är att hitta eller välja ord som i sin betydelse i dagligt tal ligger så nära det man vill beskriva som möjligt. Att använda svåra, ovanliga eller högt specialiserade ord eller betydelser av ord medför lägre familjaritet – den lägsta familjariteten uppnås om man hittar på nya ord eller begrepp för att beskriva det aktuella konceptet (Gerring 1999, s. 369–370).

2.1.2 Resonans

Med resonans – eller genklang – avser Gerring vilket intryck ett koncept gör på oss genom hur det är formulerat. Ordval, menar han, påverkar hur väl ett begrepp sätter sig i minnet och hur gärna omvärlden tar till sig och nyttjar konceptet. En slagkraftig, utmanande formulering som exempelvis nyttjar rytm, alliteration eller onomatopoesi kan väcka intresse och därmed leda till att konceptet bejakas och används. Som exempel frågar sig Gerring om Marx teorier hade fått samma genomslag om han valt att använda ordet *arbetarklass* i stället för *proletariat*. (Gerring 1999, s. 371) Resonanskriteriet kommer ofta i konflikt med familjaritet – det gäller att bli ihågkommen och använd utan att avvika för mycket från det vanliga och därigenom det ofta ordmässigt slätstrukna. Då syftet med det här arbetet inte är att skapa ett minnesvärt koncept kommer detta kriterium att undersökas men inte tillmätas någon större betydelse (Gerring 1999, s. 370–371).

2.1.3 Återhållsamhet

Med återhållsamhet avser Gerring hur mångordigt och mångfacetterat ett koncept är. Ett stramt formulerat koncept uppbyggt av ett fåtal stödjande attribut är att föredra framför långa rader av ord och attribut staplade på varandra, oaktat hur väl den kognitiva resonansen är dem sinsemellan. Samtidigt, medger Gerring, finns det exempel på tillfällen då det är bra att tillåta koncept med många attribut och eller många ord i den beskrivande definitionen – ibland kan till och med dessa två parametrar behöva vägas mot varandra. Gerring använder återkommande konceptet *ideologi* som exempel i sin artikel. Avseende återhållsamhet är ideologi "... so

overloaded with definitional baggage that it barely manages to shuffle across the page.” Och ändå hittar han ingen bra ersättare som är så kort och koncis som just ideologi (Gerring 1999, s. 371–373).

Över lag är *återhållsamhet* ett kriterium som lätt hamnar i konflikt med de andra kriterierna – detta är ett exempel på den dragkamp som Gerring menar sker inom konceptformulering (Gerring 1999, s. 367).

2.1.4 Sammanhang

Med sammanhang avser Gerring hur väl attributen som definierar ett koncept och de karaktärsdrag som beskriver det aktuella fenomenet hänger samman i en helhet. Kriteriet belyser förhållanden internt i konceptet. Koncept med ett lågt mått av sammanhang kännetecknas av att attributen är motsägelsefulla – Gerring använder som tidigare skräckexemplet ideologi och visar hur det enligt några attribut ”arbetar för sociala förändringar” samtidigt som det enligt andra ”motverkar förändring”. Men det räcker inte med att undvika motsägande attribut för att nå ett högt mått av sammanhang – det är också viktigt att de aktuella attributen i någon mån stöder varandra. De koncept som har högst sammanhang lyckas reducera attribut och karaktärsdrag till en konceptuell kärnbetydelse vilken de övriga sedan är frukter av. Så har exempelvis demokrati, enligt Gerring, kärnbetydelsen *folkstyre*. Enligt Gerring är sammanhang sannolikt det viktigaste kriteriet för ett bra koncept (Gerring 1999, s. 373–375).

2.1.5 Differentiering

Med differentiering avser Gerring hur väl ett koncept kan urskiljas från andra, liknande koncept. Differentiering är det tidigare kriteriet sammanhangs motsats. Där sammanhang fokuserar på interna förhållanden i konceptet fokuserar differentiering på externa förhållanden. ”We call a substance silver... ..so long as it is distinguished from other substances and we call all substances silver which are indistinguishable from each other... ..Any set of properties which serve to distinguish silver from all other substances will serve to define it” (Campbell 1957, s. 49). Koncept med ett lågt mått av differentiering är svåra att särskilja från andra, närliggande koncept. Ett koncepts differentiering kan ökas genom att justera eller förtydliga hur attribut som används av flera koncept skiljer sig mellan dem. Ett exempel på detta är att utveckla attributen för ideologi så att de uttrycks ”(a) composed of values, beliefs, and attitudes, *but not issue-positions and policy results* (differentiating it from programs, policies, agendas, and actions)” (uppsatsförfattarens kursivering) (Gerring 1999, s. 375–379).

2.1.6 Djup

Med djup avser Gerring hur väl beskrivet ett koncept är, sett utifrån hur många olika karaktärsdrag som kan användas för att definiera det. Ett koncept med stort djup är mer användbart än ett grunt koncept, eftersom det säger oss mycket med få ord. Detta återspeglas också i djupet hos de attribut som stöder konceptet. I den här uppsatsen återkommer attributet *öppna källor* ofta. Detta attribut har i sig själv ett betydande inneboende djup då det finns så många – och så skiftande – öppna källor.

Gerring exemplifierar *djup* genom att diskutera de två amerikanska områdena Västern (the West) och Södern (the South). Västern visar sig vara ett nästan uteslutande geografiskt koncept, vilket betyder att det enda som förenar de områden man talar om som ”Västern” är deras geografiska belägenhet. Konceptet Södern har ytterligare attribut (kultur, klimat med flera) vilka förenar de områden man talar om som ”Södern”. Att ett område tillhör ”Södern” säger oss alltså mer om området i fråga än vad vetenskapen om att ett område tillhör ”Västern” gör.

Skillnaden mellan kriterierna differentiering och djup ligger i att det förstnämnda fokuserar på vad som skiljer koncept från varandra och det sistnämnda på den mängd faktorer som förenar fenomen som kan räknas in i konceptet. Följaktligen kan icke-attribut som exemplifierats ovan vara användbara inom differentiering men meningslösa vad avser konceptuellt djup (Gerring 1999, s. 379–380).

2.1.7 Teoretisk nytta

Med teoretisk nytta avser Gerring den utsträckning i vilken ett koncept är användbart vad gäller att formulera, förstå och diskutera teorier. Ett koncept med hög teoretisk nytta kan användas för att kategorisera fenomen inom samhällsvetenskapen och på så sätt bidra kraftfullt till teoribildning. Även koncept som uppvisar låga nivåer av andra kriterier kan ha teoretisk nytta – ibland kan denna till och med vara avgörande för hur ett koncept bör hanteras, vilket Gerring exemplifierar genom att visa på hur ideologi, trots att det medför så många komplikationer, hellre bör användas i en bred än en avgränsad betydelse eftersom det ger samhällsvetenskapen ett välbehövt språkligt verktyg med avsevärt högre teoretisk nytta (Gerring 1999, s. 380–381).

2.1.8 Praktisk nytta

Med praktisk nytta avser Gerring den inverkan ett koncept har på närliggande koncept eller koncept som ansluter till det. Inom samhällsvetenskapen, skriver Gerring, finns det ganska lite som verkligen är nytt, och därför är konceptformulering inom samhällsvetenskap ofta omformuleringar eller försök att renodla eller kategorisera om det som redan föreligger. När dessa ny- eller omformuleringar har stor påverkan på omkringliggande koncept, exempelvis genom att ta över attribut eller karaktärsdrag som tidigare tillhört andra koncept

(och därigenom gör dessa mindre bra eftersom de blir mindre familjära, får ett sämre sammanhang, osv.) har konceptet ett lågt mått av praktisk nytta. Det samma gäller om nya etiketter på gamla samlingar av attribut – det kan kännas väldigt rätt och naturligt men i själva verket är de fabricerade och artificiella – och väldigt lite ny nytta har tillförts av förändringarna. Koncept med hög praktisk nytta passar väl in med de omliggande koncepten samtidigt som de tillför nya perspektiv eller nya klarheter (Gerring 1999, s. 381–384).

3 Metod och material

3.1 Forskningsdesign

Metodpraktikan beskriver fem steg vilka en begreppsutredande studie följer. Dessa är: 1) samla in relevant text som skrivits om begreppen; 2) undersök resultaten syftande till att ta fram det som ser ut att vara kärnan respektive det som skiljer sig åt mellan olika definitioner; 3) pröva om definitionerna är logiskt konsistenta; 4) pröva i vilken utsträckning definitionerna låter sig operationaliseras och passar för användning i empirisk forskning; 5) om möjligt ta ställning för den ”bästa” begreppsdefinitionen (Esaiasson m. fl. 2017, s. 36). Av Metodpraktikan framgår dock att det författarna tänker sig att begreppsutredande studier syftar till är att ”bringa ordning i en redan existerande diskussion kring ett samhällsfenomen” (Esaiasson m. fl. 2017, s. 36). I den här uppsatsen kommer jag i stället värdera och ge förslag på förbättring av ett befintligt koncept, så tillvägagångssättet behöver modifieras.

I boken ”Textens mening och makt” utvecklar författarna textanalys och olika riktningar inom densamma till ett djup som Metodpraktikan inte når. Här presenteras åtta olika textanalytiska inriktningar. *Begreppshistoria* verkade initialt intressant, men efter närmare påseende visade sig *innehållsanalys* vara den mer lämpliga inriktningen för mitt arbete, och jag kommer att genomföra en kvalitativ sådan. Då Försvarsmaktens underrättelsereglemente ska vara vägledande och bindande är en avsändarorienterad tolkningsstrategi mest lämplig (Bergström & Boréus 2012, s. 24–25, 33, 50). Enligt Bergström och Boréus är det centrala för en bra textanalys att man tillämpar verktyg för sitt arbete. De framhåller också att det kan vara svårt att hitta rätt verktyg till sin analys. Man måste välja – och det finns sällan ett väl anpassat verktyg att välja. ”För att dessa ska kunna användas på ett adekvat sätt måste de i de flesta fall böjas, bändas, och göras om till verktyg lämpliga för den specifika uppgiften.” (Bergström & Boréus 2012, s. 40–41).

I föreliggande arbete kommer jag tillämpa Gerrings ramverk för att ta fram och värdera koncept (beskrivet i kapitel 2 ovan) med hjälp av ett analysverktyg som tagits fram i ett tidigare uppsatsarbete (Ström 2020). Jag har anpassat verktyget för att det ska passa syftet för denna uppsats bättre, i enlighet med Bergström & Boréus ovan. Inledningsvis kommer det som idag finns beskrivet i Försvarsmaktens underrättelsereglemente, R Und 22, att värderas. Resultatet blir en mätning av styrkan eller förträffligheten i Försvarsmaktens befintliga OSINT-koncept (jfr Gerrings ”Conceptual Goodness”, Gerring 1999, s. 367). Parallellt med detta

kommer jag att med stöd av analysverktyget undersöka norsk respektive brittisk underrättelsesdoktrin.

Uppsatsens utgångspunkt är att OSINT är en inhämtningsdisciplin inom underrättelsetjänst, vilket innebär att OSINT är en delmängd av konceptet ”underrättelse”. För att något ska vara OSINT måste följaktligen kriterier både för att vara en underrättelse och att vara OSINT vara uppfyllda.

Studien inleds med de tre första stegen enligt Metodpraktikan. Källmaterialet beskrivs mer detaljerat nedan men består av såväl Sveriges som andra relevanta länders underrättelsesdoktriner liksom vetenskapliga artiklar i ämnet. De fjärde och femte stegen ur Metodpraktikan (se ovan) fyller ingen funktion i min studie – det femte steget kan man möjligen koppla till förbättringsförslagen i uppsatsens slutsatser, men kopplingen är varken självklar eller stark.

I kapitlet diskussion och slutsatser kommer jag att ge förslag till förbättringar av det svenska konceptet med stöd av vetenskapliga artiklar om OSINT. Dessa förslag kommer att anpassas till att påverka konceptets skattning i positiv riktning enligt Gerrings ramverk.

3.2 Operationalisering

Det analysverktyg jag använder i uppsatsen är en vidareutveckling och anpassning av ett verktyg framtaget av Johan Ström. Ström tog fram verktyget då han genomförde en begreppsanalys av tröskelbegreppet (Ström 2020). Det av mig ytterligare anpassade analysverktyget presenteras nedan i tabellform.

Syftet med denna uppsats skiljer sig dock från tidigare uppsatser på begreppsområdet då syftet här ytterst är att genom jämförelser med utländska OSINT-koncept och -underlag föreslå förbättringar till ett befintligt Försvarsmaktskoncept. Detta medför att några av Gerrings kriterier inte är särskilt viktiga för denna uppsats (resonans och teoretisk nytta, två kriterier som Försvarsmaktens reglementen sällan eller aldrig tar hänsyn till).

3.2.1 Analysverktyg

Kriterium	Vad mäts	Krav för stark skattning av kriterium
Familjaritet	Den grad i vilket det som skrivs om OSINT överensstämmer mellan svenskt koncept och utländska motsvarigheter.	
Resonans	Hur slagkraftig och minnesvärd	Kriteriet är inte viktigt i detta arbete utan ev

	formuleringen av ett koncept är-	resultat är att betrakta som en bonus
Återhållsamhet	Den mängd attribut OSINT tillskrivs och den stringens som koncept och attribut är beskrivna med	Presenterade attribut stöder konceptet väl och har god resonans sinsemellan
Sammanhang	Hur väl attributen som definierar OSINT och de karaktärsdrag som beskriver fenomenet hänger samman i en helhet	Attribut och karaktärsdrag stöder varandra och har tydliga relationer till kärnbetydelsen för konceptet
Differentiering	Hur väl OSINT kan urskiljas ur övrig underrättelsetjänst (dvs liknande koncept)	Att det är logiskt tydligt och enkelt att urskilja OSINT ur övrig underrättelsetjänst
Djup	Den mängd av olika karaktärsdrag som används för att beskriva OSINT	Åtskilliga olika karaktärsdrag används i beskrivningen av OSINT
Teoretisk nytta	Den utsträckning i vilken konceptet är användbart vad gäller teoribildning inom underrättelsetjänst	Konceptet bidrar till ökad tydlighet och klarhet avseende att förstå underrättelsetjänst
Praktiskt nytta	Den inverkan OSINT har på närliggande eller anslutande koncept	Bedömd låg inverkan på närliggande eller anslutande koncept

Tabell 1. Anpassat analysverktyg (Efter Ström 2020)

3.3 Validitet och reliabilitet

Validitet kan delas in i begreppsvaliditet och resultatvaliditet. (Esaïsson m fl 2017, s. 58) Begreppsvaliditet fokuserar på överensstämmelse mellan teoretisk definition och operationell indikator samt avsaknaden av systematiska fel. Resultatvaliditet kan mätas först i efterhand och fokuserar på om det vetenskapliga arbetet faktiskt mätt det som skulle mätas. I denna uppsats utgörs teorin av Gerrings ramverk och operationaliseringen sker genom en tillämpning av detsamma, med stöd av analysverktyget som presenterats ovan. Överensstämmelsen mellan teoretisk definition och operationell indikator blir följaktligen en funktion av de valda källornas representativitet jämfört med uppsatsens syfte. I nästa stycke diskuteras detta närmare, inklusive att bakgrund till urvalet ges.

Systematiska fel undviks i arbetet genom att samma analysverktyg tillämpas på de olika källorna, samt genom att ramverket som tillämpas är just ett ramverk. Detta faktum gör att översättningsfel blir mindre allvarliga, då alla mätningar är relativa snarare än absoluta, och då de åtta kriterierna spänner upp ett utfallsrum snarare än att ange tydliga gränser.

Reliabiliteten i arbetet stärks ytterligare av att samma analysverktyg med godkänt resultat använts i tidigare uppsatsarbeten fokuserade på begreppsutredning inom militärteori (Ström 2020, Eriksson 2021).

3.4 Material och urval

För att etablera och kunna värdera de svenska befintliga koncepten och definitionerna avseende OSINT och underrättelser kommer jag att använda Försvarsmaktens underrättelsereglemente 2022 och Nomenklatur för den militära underrättelse- och säkerhetstjänsten, båda fastställda under 2022 av chefen för Must.

För att förbättra Försvarsmaktens OSINT-koncept och samtidigt göra det mer interoperabelt utgår jag från några av de motsvarande koncept för OSINT som används av andra länder och organisationer, som exempelvis Norge och Storbritannien, men även Royal United Services Institute (RUSI, se nedan). Både Norge och Storbritannien är Natomedlemmar men har ändå tagit fram egna underrättelsedoktriner – i det brittiska fallet flera stycken. Bägge länderna utgör nära samarbetspartners, inte minst inom underrättelseområdet, där Sverige, Norge och Storbritannien samarbetat nära såväl vid insatserna i forna Jugoslavien (SFOR med flera), Kosovo (KFOR med flera), Afghanistan (ISAF) och Libyen (Operation Unified Protector). Språkligt är såväl norska som engelska lätt tillgängligt för en svensk läsare, till skillnad från andra Natoländers motsvarande dokument (exempelvis polska eller turkiska dokument).

Den norska underrättelsedoktrinen tas fram av Etterretningstjenesten, även kallad e-tjenesten eller NIS (Norwegian Intelligence Service), och benämns Forsvarets etterretningsdoktrine eller e-doktrinen. Den nuvarande versionen fastställdes den 1 mars 2021. Den brittiska underrättelsedoktrinen, Joint Doctrine Publication 2-00 *Understanding and Intelligence Support to Joint Operations* (förkortas JDP 2-00), tas fram av brittiska Joint Force Command's Development, Concepts and Doctrine Center, vilket vanligen förkortas DCDC. Centret kallas "The Ministry of Defence's independent think tank" och ligger i Shrivenham, Oxfordshire, varifrån man leder utvecklingen av samtliga brittiska militära doktrinära dokument. Som ett exempel på det nära samarbetet mellan svensk och brittisk doktrinutveckling utgör DCDC sedan 2013 också Swedish Concepts and Doctrine Center och har fyra svenska officerare bland sina anställda. Inga andra länder än Sverige har denna nära koppling till DCDC (DCDC 2016, s. 3).

De norska respektive brittiska underrättelsedoktrinerna har ännu en fördel som källor för en akademisk uppsats – de är tillgängliga över internet, till skillnad från exempelvis Natos eller amerikanska underrättelsedoktriner. Problemet med att en

del stater och organisationer väljer att inte tillgängliggöra sina underrättelsesdoktriner har visat sig vara påtagligt. Eftersom doktrinerna sällan eller aldrig är hemliga har jag tillgång till dem som Försvarsmaktsanställd, men då de är klassificerade *unclassified* är de inte med automatik tillgängliga för forskarvärlden – i Nato ska klassificeringen vara *releasable to Internet* eller *non-classified* för att informationen i fråga ska kunna göras allmänt tillgänglig. Då ett grundläggande kriterium för att någonting ska betraktas som vetenskap är att det kan utsättas för peer review och att källmaterialet finns öppet tillgängligt för granskning (Thurén 2019, s 12) faller tyvärr Natos och amerikanska underrättelsesdoktriner bort ur källmaterialet.

Därför kommer jag att bredda analysen till att även nyttja såväl OSINT-relaterade artiklar ur vetenskapliga tidskrifter (som *International Journal of Intelligence and Counterintelligence* eller *Intelligence and National Security*) som studier genomförda av erkända vetenskapliga institut. Ett exempel på detta är RUSI, vilket presenterades i kapitel 1.3.

Med hänsyn till valet av frågeställning och källor bedömer jag att de källkritiska utmaningarna i uppsatsen inte är särskilt stora. Huvudsakligen är det primärkällor som kommer att användas, och vad det gäller nationella underrättelsesdoktriner finns det mycket liten anledning för de aktuella staterna eller myndigheterna att beskriva koncepten för sin verksamhet (i mitt fall OSINT) på ett sätt som är tillrättalagt eller tendentiöst, vilket skulle riskera att göra källmaterialet oanvändbart eller suspekt. Såväl äkthet som oberoende och samtidighet bedömer jag kan skattas mycket högt samtidigt som tendensen är låg till obefintlig (Esaiasson m. fl. 2017, s. 291–296). Vad gäller de artiklar om OSINT som hanteras bedömer jag att källkritisk granskning är mer aktuellt men samtidigt sannolikt inte något stort problem – det finns ingen större anledning att tro att forskare skulle beskriva, diskutera eller kritisera koncept och formuleringar med bäring på koncept tendentiöst.

4 Analys

I detta kapitel kommer jag att stegvis tillämpa kriterierna ur Gerrings ramverk – vilket beskrivs i kapitel 2 – på olika källmaterial. Inledningsvis kommer jag att analysera OSINT-konceptet i Försvaretsmaktens underrättelsereglemente 2022 i syfte att värdera detsamma. Analysen kommer att genomföras med stöd av det anpassade analysverktyg (efter Ström 2020) som presenterades i tabell 1. Resultaten kommer att sammanfattas i slutet av detta kapitel, och är tänkta att utgöra grund till de förbättringsförslag uppsatsen syftar till att presentera. Varje kriterium diskuteras var för sig nedan.

4.1 Studieobjekten

Analysen genomförs på de tre nationella underrättelsedokument som presenterats tidigare (R Und 22 i kapitel 1 och e-doktrinen respektive JDP 2-00 i kapitel 3.4 ovan). Under arbetets gång stod det snart klart att källorna innehåller relativt få attribut vilka kan kopplas till respektive källas OSINT-koncept. Det spelar inte så stor roll för resultaten eftersom Gerrings kriterier synar attribut ur olika perspektiv, men kan vara bra för läsaren att ha i bakhuvudet när analysen presenteras. Exempelvis kan OSINT-konceptet i R Und 22 sägas innehålla tre attribut vilka presenteras allt eftersom analysen skärskådar dem. Varje underrubrik nedan innehåller en analys av respektive studerat dokument. Vid några punkter har texten blivit så lång att jag valt att dela in den i stycken med vägledande överskrifter.

4.1.1 Familjaritet

Underrättelsedoktriner

Stycket om Försvaretsmaktens koncept för OSINT inleds med en definitionsmening, ”Med OSINT avses underrättelser grundade på information inhämtad ur allmänt tillgängliga källor eller öppna källor med begränsad tillgänglighet” (Försvaretsmakten 2022a, s. 59) Denna återfinns också i Nomenklatur för den militära underrättelse- och säkerhetstjänsten (Försvaretsmakten 2022b, s. 13). En jämförelse med NATOTerm (Nato 1) visar att den svenska definitionen är en översättning av Natos definition. Den brittiska underrättelsedoktrinen hänvisar till och använder Natos definition som sin egen (DCDC 2011, s. Lexicon-8), även om det rör sig om en äldre version av definitionstexten då den aktuella brittiska underrättelsedoktrinen fastställdes 2011. Den norska underrättelsedoktrinen använder en förkortad översättning av Natos definition och nöjer sig med

”Etterretning som er generert av data og informasjon innhentet fra åpne kilder” (Forsvaret 2021, s. 107). Så langt ett høgt mått av familjaritet i R Und 22.

Analysen undersøker sedan i vilken utsträckning de stödjande delarna av konceptet överensstämmer med eller innehåller allmänt vedertagna uppfattningar om OSINT. Forsvarsmaktens OSINT-koncept innehåller här bara en lång upprädningslista av vilka källor som kan anses som allmänt tillgängliga, och därefter en förmaning om vikten av att vara särskilt medveten och uppmärksam vad gäller ”desinformation och vilseledning samt att främmande underrättelsetjänster kan komma att identifiera och spåra vår inhämtning från öppna källor” (Forsvarsmakten 2022a, s. 59–60)

Norsk underrättelsesdoktrin skiljer inte ut OSINT särskilt tydligt utan talar mer svepande om teknisk underrättelsetjänst eller teknisk inhämtning. OSINT anses tillhöra en av två grupper inhämtningsdiscipliner, en grupp vilken eftersträvar en mycket bred datainsamling för att därefter genom analys kunna besvara underrättelsebehoven (Forsvaret 2021, s. 63). Den norska doktrinen lyfter också fram att målen för OSINT typiskt är personer och verksamheter.

Brittisk underrättelsesdoktrin poängterar att OSINT-inhämtning även kan ske i direkt kontakt med akademi eller industri. Vidare lyfter den brittiska doktrinen fram hur Internet kan tillhandahålla material om och insikt i små och relativt nya motståndargrupperingar. Britterna understryker att OSINT kan vara avgörande för att inrikta och utvärdera påverkansoperationer och också vad gäller att etablera en så fullödlig förståelse för motståndaren och operationsmiljön som möjligt. Brittisk doktrin framhåller också att information från öppna källor inte i sig själv har ett lägre värde än information från hemliga källor (DCDC 2011, s. 2-12). Här uppvisar de militära källorna en sinsemellan lägre nivå av familjaritet.

Samhället i stort

Avståndet i familjariteten blir dock betydligt längre när analysen undersöker hur OSINT uppfattas av gemene man. En fråga till den AI-drivna språkmodellen ChatGPT med formuleringen ”förklara begreppet osint” renderade följande svar: ”Underrättelse från öppna källor (OSINT) innebär att samla och analysera information som är tillgänglig från offentliga källor, såsom tidningar, sociala medier, regeringsdokument och andra tillgängliga resurser. Det kan också inkludera insamlad data [sic!] från andra organisationer och institutioner som publicerar information vid behov. OSINT är en viktig källa till information för säkerhets- och underrättelseorgan, forskare och journalister som vill förstå olika aktörers beteenden, identifiera trender och hot, och få en bättre förståelse av vad som händer runt omkring oss. OSINT är ett viktigt verktyg i en tidsålder där det finns en överflöd [sic!] av tillgänglig information på internet och sociala medier” (ChatGPT 2023). Notera upprepningsen av ”sociala medier” – detta område har blivit allt viktigare för den gängse uppfattningen om OSINT.

Idag finns en ökad och ökande användning av OSINT-begreppet i samhället. Allt fler aktörer säger sig syssla med OSINT, såväl nationella underrättelsetjänster

som think tanks⁴, företag och icke-statliga organisationer (NGO) som enskilda människor. Många tänker omedelbart på analyser av utsagor, film eller bilder från sociala media när man talar om begreppet. Kriget i Ukraina har som nämnts tidigare fått sådana analyser att explodera i antal och omfattning. Information som tillgängliggörs på plattformar som Facebook, Telegram, Twitter och TikTok används parallellt med officiella utsagor⁵ och beslut för att skapa analyser av olika skeenden – allt ifrån vad konkurrerande företag fokuserar på att forska om till omfattande, kartstödda analyser av utvecklingen i olika konflikter. Exempelvis innehöll referenslistan till Institute for the Study of Wars rapport ”Russian Offensive Campaign Assessment, April 27, 2023” 54 källhänvisningar, och betydligt fler än 100 referenser, varav flertalet utgjordes av Telegramkonton och -poster. Även publikationer, facebookposter, tweets och nyhetsmediesajter förekom rikligt (ISW 2023, källhänvisningar).

För att ytterligare undersöka hur gemene man betraktar OSINT – och följaktligen vad familjaritetskriteriet i de militära dokumentens respektive OSINT-koncept kan mätas mot vad avser hur begreppet används i samhället utanför den militära sfären – gjorde jag en sökning på google.com formulerad ”vad är osint?”. Denna gav en lång rad träffar, och även om de flesta rörde sig i området ”informationsinhämtning från öppna källor” fanns det en del utstickare som till exempel att förhindra cyberattacker. Några andra exempel:

- Så spionerar du på dig själv – 8 öppna verktyg för öppna källor⁶
- OSINT Framework⁷
- OSINT – Vad finns det för information om dig?⁸
- Jag bidrar till att fler internetrelaterade brott klaras upp, genom ”Awareness – Prevention- Enforcement”⁹
- Open Source Intelligence (OSINT) – digital information i öppna källor¹⁰

Det är också tydligt att många med OSINT menar inte bara själva informationsinhämtningen utan även olika analyser av resultaten. Ett exempel på detta är geolokalisering av de platser som skymtar fram i bilder, video eller annan data som tillgängliggörs på internet. Här menar exempelvis Hatfield att sådana analyser av bild eller video faller inom bildunderrättelsetjänst (Hatfield 2023, s. 16).

⁴ Där en av de mer kända vilka dagligen rapporterar om kriget i Ukraina är Institute for the Study of War (ISW), <https://www.understandingwar.org/>.

⁵ Se exempelvis Ukrinform, <https://www.ukrinform.net/> eller RIA, <https://ria.ru/>.

⁶ <https://computersweden.idg.se/2.2683/1.743605/osint-spionera-oppen-kallkod> - genomgång av mjukvaror
⁷ <https://osintframework.com/>. En mycket bra översikt över möjliga typer av källor för internetbaserad OSINT nedbrutna till faktiska källor (som exempelvis Match.com).

⁸ <https://www.secify.com/tjanster/osint/> alternativt <https://2secure.se/utredning-och-digital-forensik/sarskild-internetinhämtning/> - företag som säljer utredningar om dig eller ditt företag (till dig)

⁹ <https://www.internetsweden.se/las-mer-om-internet-sweden/> - brottsbekämpande utbildare och företagare

¹⁰ <https://ifi.se/utbildning/https-ifi-se-utbildning-cyber-vetting-bakgrundskontroll-och-digital-information-i-oppna-kallor/> - en endags introduktionskurs till OSINT

4.1.2 Resonans

Analys av texten i Försvarmaktens OSINT-koncept ger vid handen att resonans inte varit en viktig faktor i framtagandet av dokumentet. Texten är, som förväntat, slätstruken och torr. Det man möjligen minns efter en genomläsning är att det finns en lång rad olika öppna källor vilka alla kan användas för OSINT (Försvarmakten 2022a, s- 59–60). Formuleringarna i brittisk och norsk underrättelsedoktrin följer samma mönster (Forsvaret 2021, s. 63 respektive DCDC 2011, s. 2-12).

Såväl R Und 22 som de undersökta utländska doktrinerna uppvisar ett lågt mått av resonans. Ett exempel på ett textstycke som skulle vunnit på större resonans är stycket som innehåller en varning om hur främmande underrättelsetjänst kan använda de spår OSINT-sökningar kan lämna efter sig (Försvarmakten 2022a, s. 59–60). Detta framstår som särskilt viktigt att göra minnesvärt. För övrigt tillmäts kriteriet resonans ingen större betydelse i denna uppsats då koncept med hög resonans är svåra att passa in i doktrinär text.

OSINT-begreppet i sig måste dock sägas ha en viss resonans, då det kommit i bruk i samhället, ett bruk som dessutom ökar. Som invändning mot detta skulle man kunna hävda att det inte finns någon annan, lämpligare term. Det stämmer kanske, men samtidigt – menar Gerring – är det faktum att begreppet används utan att människor omgående söker efter andra, bättre begrepp ett tecken på att det har en viss kraft (Gerring 1999, s. 369–370). Det är fascinerande att konstatera att begreppet OSINT används, allt oftare, samtidigt som vare sig samhället i gemen eller den militära sfären i synnerhet verkar särskilt klar över precis vad som menas med det.

4.1.3 Återhållsamhet

Analys av kriteriet återhållsamhet i Försvarmaktens OSINT-koncept ger vid handen att konceptet är stramt formulerat och att definitionen stöds av ett fåtal attribut. Dessa attribut utgörs av de typer av källor som kan nyttjas för OSINT samt den medvetenhet man ska ha med sig avseende risk för vilseledning och risken att lämna spår efter sig (Försvarmakten 2022a, s. 59–60). R Und 22 innehar följaktligen en hög grad av återhållsamhet.

Den brittiska underrättelsedoktrinen uppnår en motsvarande grad av återhållsamhet i sina formuleringar om OSINT, men den norska underrättelsedoktrinen är mer svårbedömd då OSINT-konceptet inte presenteras sammanhållet utan spridits ut över några stycken i dokumentet (DCDC 2011, s. 2-12, respektive Forsvaret 2021, s. 63 och 107).

4.1.4 Sammanhang

Analys av kriteriet sammanhang i Försvarmaktens OSINT-koncept påvisar att konceptet utgörs av en definition och ett fåtal stödjande attribut. Analysen fokuserar

på hur konceptet hänger ihop internt – gränsdragning mot närliggande koncept undersöks inom ramen för analys av differentieringskriteriet nedan.

Konceptet innehåller tre attribut som jag valt att benämna *öppna källor*, *extra vaksamhet för desinformation och vilseledning* samt *risk att inhämtning upptäcks genom de spår den lämnar*. Samtliga tre attribut stöder konceptet, och säger inte emot varandra – men de stöder inte heller varandra i någon större utsträckning. De är inte formulerade för att utgöra ett sammanhang. De tre olika attributen är just olika. Möjligen skulle attributen *extra vaksamhet för desinformation och vilseledning* och *risk att inhämtning upptäcks genom de spår den lämnar* kunna sägas ha med varandra att göra, men sambandet och sammanhanget är inte tydligt och får heller ingen hjälp av koncepttexten (Försvarmakten 2022a, s. 59–60).

Däremot är det värt att notera att Försvarmaktens beskrivning av öppna källor är något motsägelsefull då den även inkluderar information som tillgängliggjorts oavsiktligt. Detta medför att det interna sammanhanget i attributet *öppna källor* blir komplicerat och bitvis förvirrande. Texten talar om ”Allmänt tillgängliga källor omfattar... ..annan avsiktligt eller oavsiktligt öppet spridd information.” Information som avsiktligt, oavsiktligt eller av oförstånd tillgängliggjorts, men som inte är öppen – som exempelvis statliga dokument med sekretessklassning som läckts över en eller flera internetkanaler – är denna öppen eller bara tillgänglig?

Vidare oklarhet uppstår då Försvarmakten skriver ”... begränsad allmän tillgänglighet... ..omfattar avgiftsbelagda fulltext- eller faktadatabaser och tidskrifter” (Försvarmakten 2022a, s. 59–60) Dels ligger oklarheten i attributet i definitionen av tillgänglig – exempelvis skulle kostnad kunna utgöra en gräns för att källan inte längre ska betraktas som begränsat allmänt tillgänglig – dels, som nämnts, i huruvida informationen kan definieras som öppen eller ej.

Den norska underrättelsesdoktrinen med sitt som tidigare noterats något utspridda OSINT-koncept skattas i analysen mycket lågt vad gäller sammanhang. Det är inte tydligt vilka attribut, utöver det faktum att det rör sig om inhämtning från öppna källor, som stöder definitionen. (Forsvaret 2021, s. 63)

Den brittiska underrättelsesdoktrinen innehåller också ett antal stödjande attribut, men till skillnad från R Und 22 finns här ett någorlunda utvecklat internt sammanhang som kopplar ihop flera attribut. Texten tar fasta på att beskriva hur och med vad OSINT kan stödja militära operationer och länkar därigenom samman de stödjande attributen *öppna källor*, *stöd till påverkansoperationer* och *uppnå förståelse för relevanta aktörer och operationsmiljö*. (DCDC 2011, s. 2-12). Den brittiska underrättelsesdoktrinen innehåller också attributet *kontakt och dialog med akademi eller industri* vilket de andra underrättelsesdoktrinerna saknar. Med anledning av ett bättre utvecklat sammanhang skattas följaktligen det brittiska OSINT-konceptet högre än Försvarmaktens vad gäller detta kriterium.

4.1.5 Differentiering

Min analys av kriteriet differentiering i Försvarmaktens OSINT-koncept tydliggör flera utmaningar som konceptet – och kanske OSINT som fenomen – har att hantera. Analys av differentieringskriteriet undersöker och lyfter fram det som

skiljer konceptet från andra, (närliggande) koncept, till skillnad från analys av sammanhangskriteriet vilken undersöker och lyfter fram hur väl konceptet hänger ihop internt. Nedan redovisas ett antal grupper eller kategorier av utmaningar avseende Försvarets OSINT-koncepts differentiering:

Gränsdragning mot annan underrättelseinhämtning

Till att börja med fastställer R Und 22 att OSINT är en inhämtningsdisciplin. Sådana definieras av den typ av fenomen de fokuserar på att utvinna underrättelser ur. (Försvarets 2022a, s. 57) Det finns sensorer, metoder eller tekniker utvecklade vilka stöder inhämtare och analytiker verksamma inom respektive inhämtningsdisciplin. Här utgör OSINT en udda fågel. En bild inhämtad med ett spaningsflygplan eller en drönare utgör konceptuellt en delmängd av bildunderrättelsetjänst (Imagery Intelligence, IMINT). Men om bilden görs tillgänglig (eller till och med inhämtas genom beställning) över internet är det inte längre tydligt om det konceptuellt rör sig om OSINT eller IMINT. Samma oklarhet gäller för signaler eller signaturer (som exempelvis släktforskningsiternas DNA-material, vilket skulle hanteras inom Measurements and Signature Intelligence, MASINT – på svenska *signaturunderrättelser*).

OSINT kräver större vaksamhet än annan underrättelseinhämtning

Vidare finns utmaningar vad gäller den extra vaksamheten på desinformation och vilseledning. Det framgår inte varför OSINT skulle vara mer utsatt för detta än riskerna med exempelvis dubbelagenter inom personbaserad inhämtning, HUMINT, falsksignalering inom signalunderrättelser, SIGINT, alternativt utplanterade spår av DNA, fingeravtryck eller sprängämnen inom MASINT. Sannolikt äger påståendet sin riktighet, men utan ett förtydligande är differentieringen otillräcklig. Att främmande underrättelsetjänst kan komma att identifiera och spåra vår inhämtning gäller också fler inhämtningsdiscipliner, i första hand HUMINT (Försvarets 2022a, s. 58–59).

Hur skiljer man OSINT från att googla?

Avslutningsvis finns en kategori utmaningar där Försvarets OSINT-koncept inte förklarar hur eller om OSINT skiljer sig från andra sökningar i öppen och tillgänglig information. Till del kan detta hanteras genom att understryka att OSINT utgör en del av underrättelsetjänst, och att ämnet för eller målet med sökningen följaktligen måste ha med underrättelsetjänst att göra. Med detta argument avgränsas information som rör den egna sidan bort. Men så fort det finns ett behov av att stödja ett beslut med information som rör aktörer eller karaktäristik för operationsmiljön avses definitionsmässigt *underrättelser* (Försvarets 2022a, s. 13, och Försvarets 2022b, s. 11). Otydligheten riskerar medföra att stabsmedlemmar själva googlar svar på sina frågor, möjligen i tron att man på detta sätt bidrar till att minska underrättelsetjänstens börda. Regleringar av OSINT behöver den tänkte stabsmedlemmen inte känna till eller känna sig berörd av då personen i fråga inte uppfattar sig syssla med OSINT.

Differentiering av OSINT i brittisk respektive norsk doktrin

Den brittiska underrättelsedoktrinen OSINT-koncept innehåller samma typer av utmaningar som den svenska. Det är inte tydligt hur OSINT skiljer sig från andra inhämtningsdiscipliner eller var gränsen går för ”limited public distribution or access” (DCDC 2011, s. 2-12). Det är heller inte tydligt vad som skiljer OSINT från andra sökningar i öppen information.

Norsk underrättelsedoktrin har i stort samma utmaningar som den brittiska och den svenska, men skattas ännu lägre eftersom det även i själva dokumentet är relativt otydligt vad som är specifikt för OSINT (utom just kopplingen till öppna källor). Däremot har norsk doktrin en precisering de andra saknar, där man understryker att ”målene er typisk personer og virksomheter”. Detta är ett första steg och ett stöd i att skilja ut OSINT från andra inhämtningsdiscipliner – även om preciseringen i det norska fallet även gäller COMINT (kommunikationsspaning, communications intelligence) och NETINT (nätverksunderrättelsetjänst, med vilket norrmännen avser teknisk inhämtning annan än OSINT vilken sker över datanätverk) (Forsvaret 2021, s. 63, 99 och 103).

4.1.6 Djup

Analysen av kriteriet djup i Försvarets OSINT-koncept understryker det faktum att antalet olika karaktärsdrag och attribut som stöder konceptet är lågt. Analysen fokuserar på samma attribut som de som tidigare identifierats och diskuterats under *sammanhang*.

Attributet att OSINT bygger på öppna källor är tydligt och förstärks av den långa rad exempel som anförs –exemplen tillför genom sin mängd ett visst djup just vad avser spännvidden för öppna källor. Samtidigt tillför raden exempel ingen ytterligare dimension eller perspektiv till konceptet. De två övriga attributen, *extra vaksamhet för desinformation och vilseledning* samt *risk att inhämtning upptäcks genom de spår den lämnar* tillför ytterligare djup till konceptet, men här gör avsaknaden av ytterligare fenomen eller perspektiv som förstärker ettdera attributet att det tillförda djupet inte blir stort. Kontentan är att Försvarets OSINT-koncept är relativt grunt. (Försvaret 2022a, s. 59–60) Man kan diskutera om inte ett OSINT-koncept med nödvändighet är djupt, då mångfalden av öppna källor är svår att överblicka – många gånger är det bara fantasin som sätter gränserna. Jag menar dock att Försvarets OSINT-koncept trots detta är att betrakta som relativt grunt, eftersom den uppräknade av källor som föreligger inte uppvisar någon större fantasi eller spänst – exempelvis nämner inte konceptet sociala medier med ett ord.

Brittisk underrättelsedoktrin har visserligen ingen rad av olika typer av relativt likartade öppna källor, men tillför i stället perspektivet kontakt och dialog med akademi och industri. Konceptet fördjupas ytterligare genom preciseringen om hur avgörande OSINT är inom stöd till påverkansoperationer och förståelse av aktörers samhälle, kultur och ideologi. (DCDC 2011, s. 2-12)

Norsk underrättelsedoktrin är svårbedömd avseende kriteriet djup. Svårigheten ligger i att doktrinen infogar OSINT i en större grupp inhämtningsdiscipliner och i första hand förhåller sig till och preciserar denna större grupp (teknisk inhämtning

riktad mot personer och verksamheter) än specifikt OSINT. Det finns dock ett visst djup i att doktrinen understryker bred datainsamling och det faktum att de flesta typer av inhämtat data idag har geografisk information knutet till sig. (Forsvaret 2021, s. 63)

4.1.7 Teoretisk nytta

Analys av kriteriet teoretisk nytta i Försvarmaktens OSINT-koncept indikerar att OSINT-konceptet *skulle kunna ha* en betydligt högre skattning än vad det faktiskt har. Anledning till detta är att konceptet – på grund av brister i kriterierna *djup*, *differentiering* och *sammanhang* (se ovan) – inte bedöms kunna tillföra den förståelse och insikt i andra, närliggande koncept inom underrättelsetjänsten som det skulle kunnat göra om kategoriseringen (i det här fallet vad som är OSINT och vad som inte är det) vore tydligare. Som det nu är formulerat bedöms konceptet ha en mycket låg teoretisk nytta, gränsande till obefintlig. Eller som Joseph Hatfield uttrycker det: ”But the category now obscures more than it enlightens, and different thinking about how to characterize such information is now needed” (Hatfield 2023, s. 16).

De andra undersökta underrättelsedoktrinerna bedöms vara i samma situation, även om situationen där är något bättre då deras kriterier *djup* och *sammanhang* skattas högre.

4.1.8 Praktisk nytta

Analys av kriteriet praktisk nytta i Försvarmaktens OSINT-koncept indikerar likt analysen av *teoretisk nytta* ovan att OSINT-konceptet *skulle kunna ha* en betydligt högre skattning än vad det får. Återigen är bakgrunden bristerna i kriterierna *djup*, *differentiering* och *sammanhang*. Även om OSINT-konceptet inte delar attribut med andra inhämtningsdiscipliner komplicerar osäkerheten och otydligheten om vad som är OSINT underrättelsetjänstens verksamhet snarare än att aktivt bidra till att göra den tydlig och i bästa fall mer effektiv. Som Försvarmaktens OSINT-koncept nu är formulerat bedöms konceptet ha en låg praktisk nytta.

Den norska underrättelsedoktrinen bedöms vara i samma situation, även om situationen där är något bättre då skattningen av kriterierna *djup* respektive *sammanhang* är högre.

Den brittiska underrättelsedoktrinens OSINT-koncept bedöms ha högre praktisk nytta än Försvarmaktens, framför allt beroende på dess text om hur OSINT stöder militära operationer. Detta stöd gäller särskilt för påverkansoperationer respektive att bygga upp *understanding*, förståelse, för motståndarens samhälle, kultur och ideologi. ”OSINT and media monitoring can be *vital sources* to support influence activities and for assessment” (DCDC 2011, s. 2-12). (Uppsatsförfattarens kursivering).

4.1.9 Sammanställning

Nedan följer en sammanställning av de analyser som redovisats i detta kapitel. Redovisningen fokuserar på hur det OSINT-koncept som återfinns i R Und 22 skattats utifrån Gerrings kriterier. Brittisk och norsk doktrin är inkluderade för att redovisa relativ styrka eller svaghet visavi R Und 22, och för att därigenom visa på var det finns tankegods att hämta som skulle kunna stärka det svenska konceptet.

Kriterium	Skattning R Und 22	Brittisk doktrin	Norsk doktrin
Familjaritet	Medel - hög vs norsk och brittisk doktrin, kan förbättras vs allmänhet, t. ex. med text om sociala medier	Relativt R Und 22: högre Hämta: <i>förståelse</i> , direktkontakter, InfoOps	Relativt R Und 22: lägre Hämta: Big Data och målval
Resonans	Låg – varning om spår från inhämtning bör formuleras på ett minnesvärt sätt	Låg	Låg
Återhållsamhet	Hög – mer text kan sänka skattningen	Hög	Svårbedömd
Sammanhang	Låg-medel – arbeta bort motsägelse och oklarhet.	Relativt R Und 22: högre Hämta: InfoOps, <i>förståelse</i>	Låg alt svårbedömd
Differentiering	Låg – förtydliga gränsdragning vs annan inhämtning, googlande och risker	Relativt R Und 22: Samma	Relativt R Und 22: lägre Hämta: Precisering
Djup	Låg-medel	Relativt R Und 22: högre Hämta: Se Familjaritet	Relativt R Und 22: högre Hämta: Geokoppling, Big Data
Teoretisk nytta	Mycket låg – öka genom ökad differentiering	Relativt R Und 22: högre	Relativt R Und 22: högre
Praktisk nytta	Låg – öka genom tydlighet och ge riktlinjer för t.ex. internetsökningar	Relativt R Und 22: högre Hämta: Se Sammanhang	Relativt R Und 22: högre

5 Diskussion och slutsatser

I detta kapitel kommer jag att diskutera resultaten av min analys och dra slutsatser om hur Försvarmaktens OSINT-koncept skulle kunna förbättras. Tillämpningen av Gerrings ramverk för *Conceptual Goodness* på Försvarmaktens OSINT-koncept tydliggjorde ett antal svagheter i konceptet. Dessa handlar huvudsakligen om utmaningar i att göra konceptet avgränsat eller urskiljbart jämfört andra inhämtningsdiscipliner. Det finns ett antal olika förbättrande åtgärder som är tillämpliga.

5.1 Avgränsning mot övrig underrättelsetjänst

Ett område där underrättelsetjänsten måste välja synsätt har att göra med själva källorna. Då öppna källor idag tillåter att ”...investigators can already use an open source radar interference tool to locate military radar, conduct due diligence on a prospective client or challenge claims about troop movements across borders in near real time using satellite imagery” (Janjeva 2022, s. 8) är det kanske mer fruktbart att differentiera inhämtningsdiscipliner genom de fenomen de är optimerade för att studera snarare än, som nu, genom hur sensorn – eller motsvarande – som levererar information och data till underrättelseanalytikern är utformad.

Exempelvis skulle en sådan differentiering resultera i att ett bildunderlag kan hanteras som IMINT i ett fall men OSINT i nästa beroende på frågorna man ställer till det. I denna hantering ligger också tillämpliga tekniker, metoder och mjukvara. Bildunderrättelsetjänst är långt ifrån alltid rustad för att korrekt besvara samtliga frågor som kan ställas till ett bildunderlag – varken utbildning, tekniker eller mjukvara är optimerade för detta. Inom OSINT finns andra tekniker och traditioner som ofta eller alltid utgår från bildunderlag, som exempelvis geolokalisering eller ansiktsgenkänning. Däremot har bildunderrättelsetjänst långt bättre och mer avancerade metoder och tekniker för att besvara underrättelsebehov som hänförs till *vad* något på en bild eller i en videosekvens är, hur *stort* det är, *var* det är beläget (och med *vilken* noggrannhet), och så vidare. Man vet så gott som alltid var (geografiskt) ett underlag är inhämtat – planeringen för att lösa det aktuella underrättelsebehovet har resulterat i en beställning av underlag av en viss typ, från en viss plats (och många gånger även från en viss tid).

Det förefaller vanskligt att skilja inhämtningsdiscipliner från varandra endast beroende på en stundtals godtycklig – och föränderlig – sekretessklassificering. ”During the Cuban Missile Crisis, U2 spy plane images of Soviet missile sites in Cuba were considered highly classified IMINT before being made publicly

available... ..Does this then make such information OSINT or IMINT?” (Hatfield 2023, s 15). Försvarens OSINT-koncept behöver utvecklas så att det blir tydligt hur distinktionen beträffande öppna källor ska tillämpas.

Ett annat sätt att tydliggöra OSINT gentemot övrig underrättelsetjänst är att lyfta fram styrkorna med öppna källor, det vill säga det exempelvis sociala media lämpar sig väl för att undersöka. I brittisk underrättelsetjänst lyfts *understanding* (förståelse) av motståndarens samhälle och kultur fram, liksom det faktum att öppna källor, och då i synnerhet sociala media, snabbt och tydligt visar människors reaktioner på olika fenomen. Detta gör OSINT ovärderligt som stöd till att förbereda och utvärdera påverkansoperationer. Även norsk underrättelsetjänst prövar den här vägen genom att tala om att målen i första hand är personer och verksamheter.

Oaktat vilka vägval man gör behöver OSINT tydligt kunna placeras in i den övriga underrättelsetjänsten. Detta kommer såväl inhämtare som analytiker och användare av underlagen att vara betjänta av.

5.2 Desinformation och vilseledning

R Und 22 slår fast att OSINT kräver mer vaksamhet avseende desinformation och vilseledning än övrig inhämtning. Denna del av konceptet kan förbättras genom att utveckla hur och varför detta behöver ske. Problemet som behöver hanteras är tudelat: ”... an information environment infected by misinformation (accidental dissemination of incorrect information) and disinformation (intentional dissemination by threat actors with the purpose of deception or sabotage)” (Janjeva 2022, s. 27). Det förstnämnda är inte något omfattande problem för de övriga inhämtningsdisciplinerna, men definitivt en utmaning för OSINT – det finns helt enkelt så otroligt mycket öppen information tillgänglig att det kan vara svårt att avgöra vad som är relevant. En ytterligare utmaning är att en välmenande allmänhet gärna snappar upp och sprider, upprepar eller i värsta fall överför information till andra media (som att skriva in informationen i en rapport), det som från början med RUSIs språkbruk var *disinformation* kan snabbt spridas som *misinformation*. RUSI skriver vidare: ”... this was identified as one of the biggest risks to open source investigations. Worryingly, this problem was predicted to grow, with the prospect of more sophisticated deepfakes and dataset manipulation posing future threats to the effective use...” (Ibid, s. 27) Här måste OSINT-analytikern vara noggrann och korrekt i hanteringen av sitt material.

Å andra sidan kan OSINT framgångsrikt identifiera och avslöja försök till vilseledning. Genom geolokalisering kunde OSINT-communityn på Twitter visa att en video som påstods visa hur två ukrainska soldater hotar och skrämmer en muslimsk kvinna första dagen på Ramadan i själva verket filmades på en plats 30 kilometer från fronten, på territorium som Ryssland kontrollerat sedan 2014 (Higgins 2023). Att lyfta fram denna förmåga att undersöka och skärskåda det aktörer sprider ut skulle ytterligare fördjupa och förbättra konceptet.

Försvarsmaktens OSINT-koncept måste utvecklas och förtydligas vad gäller desinformation och vilseledning. Både styrkor och svagheter behöver lyftas fram för att öka verksamhetens effektivitet och bidra till att både understryka och minimera de risker beslutsfattare tar genom att agera i enlighet med bedömningar grundade på OSINT.

5.3 Risker med inhämtning för OSINT

Av Försvarsmaktens OSINT-koncept framgår att den som genomför OSINT-inhämtning måste vara vaksam på vilka spår inhämtningen lämnar efter sig. Här skulle konceptet förbättras genom att förtydliga dels på vilka sätt man kan lämna spår efter sig, dels hur man kan skydda sig från detta. Överhuvudtaget saknar konceptet idag regler och anvisningar, vilket sannolikt krävs för att Försvarsmakten ska få full effekt ur sin OSINT-verksamhet. Ett sådant regelverk leder i sin tur till utveckling av utbildning avseende OSINT – hur mycket ska eller behöver alla anställda känna till? Chefer? OSINT-specialister?

Ett exempel på bristande utbildning är den googlande stabsmedlemmen från 4.1.5 ovan som dels inte inser att det den gör är att betrakta som OSINT och att vederbörande följaktligen behöver vidta de åtgärder och steg som sådan inhämtning förutsätter – som att använda korrekta tekniska verktyg för att undvika att inhämtningen upptäcks och eller spåras. Upptäckt inhämtning leder inte bara till att egna underrättelsebehov helt eller delvis blir kända av andra aktörer, utan gör det också lättare för dessa aktörer att mer effektivt genomföra vilseledning. Detta kan ske genom att underlag eller informatörer planteras just på de platser eller media aktören vet att OSINT-inhämtning riktas mot.

Försvarsmaktens OSINT-koncept behöver utvecklas med ett regelverk för alla anställdas uppträdande på nätet i syfte att medvetandegöra personalen om risker med sökningar och inhämtning. Detta måste göras som en del av ett regelverk för operationssäkerhet (OPSEC): utbildning och regler så att personalen förstår hur hotaktörer kan använda OSINT mot Försvarsmakten.

5.4 Big Data och analytiska utmaningar

OSINT är inte ensamt inom underrättelsetjänst vad det gäller att behöva kunna hantera stora datamängder, men det är sannolikt den inhämtningsdisciplin som har flest olika stora datamängder att hantera. Detta ställer i sin tur stora krav på det analytiska arbetet, erfarenheter och kunskaper. Beträffande det analytiska arbetet, och kanske särskilt stringensen i detsamma, ligger OSINT efter övriga inhämtningsdiscipliner. "...structures in place to safely collect, analyse, curate and disseminate secret information are more labour intensive than what is routinely applied to PAI. The tried and trusted methods for assessing HUMINT... ..have

been developed extensively over decades and seeped into the institutional memory of the UK security community. The same cannot yet be said for OSINT, where an analyst carries the burden of responsibility for reliability and precision checks on information located on the internet” (Janjeva 2022, s. 27).

Ett antal av de dataset som är intressanta att nyttja inom OSINT – som exempelvis data från sjöövervakningssystem – ger upphov till stora datamängder. Att tydliggöra detta inom konceptet – och att formulera något om de tillhörande analytiska utmaningarna – skulle göra konceptet både djupare och mer i linje med hur OSINT används och refereras till utanför den rent militära sfären.

5.5 Sammanfattning

Försvarsmaktens OSINT-koncept behöver vidareutvecklas, något som även kommer att hjälpa hur annan underrättelseinhämtning konceptualiseras och beskrivs, vilket i sin tur kan göra Försvarsmaktens underrättelsetjänst mer effektiv. Det utvecklade konceptet måste tydliggöra hur OSINT passar in i den övriga underrättelsetjänsten, såväl avseende gränsdragningar som tillämpliga metoder, tekniker och uppgifter.

Gerrings ramverk har visat sig vara ett bra verktyg för att värdera koncept. Samtidigt ska man komma ihåg att ramverket bara värderar det som står skrivet, inte det som inte finns där (men kanske borde varit med). Ett antal viktiga – för att inte säga centrala – frågor återstår. Jag avser då hela områden, att delmängder är otillräckligt belysta kan Gerring visa med all tydlighet. Ett exempel på sådana områden är juridik och etik. OSINT riskerar, bland annat genom sin användning av sociala medier, men också beroende på tekniker som ansiktsigenkänning eller geolokalisering, att inkräkta på eller kränka människors privatliv. Annan motsvarande underrättelseinhämtning vilken riskerar kränka personlig integritet, som exempelvis signalspaning (SIGINT), är särskilt reglerad i lag och prövas regelbundet i domstol. Försvarsmaktens OSINT-verksamhet behöver förhålla sig till personlig integritet, men då det inte finns något om ämnet i det nuvarande konceptet passerar detta Gerrings ramverk i tysthet.

Potentialen inom öppna källor är enorm. RUSI uppger att ”one government interviewee suggested that funding for open source investigation may be as little as 1% relative to classified sources, while the percentage of intelligence stemming from open source investigation stands anywhere between 35% and 90%” (Janjeva 2022, s. 31). Påståendet gäller för brittiska förhållanden, men förtjänar ändå att lyftas fram – det är denna potential ett vidareutvecklat OSINT-koncept kan bidra till att realisera.

Jämförelsen av kostnad mot resultat sätter ljuset på en närbesläktad fråga, nämligen hur öppen och sekretessbelagd information borde komplettera eller förhålla sig till varandra. Information från öppna källor dras med ett kulturellt bias i jämförelsen med sekretessbelagd information. ”...a ‘secret’ stamp on a piece of intelligence is likely to ensure it commands more attention in the analytical process than something found on a search engine (even before that open material has been

properly synthesised)” (Janjeva 2022, s. 32). Denna bias, och hur den bäst ska hanteras, måste Försvarens OSINT-koncept beskriva. Samtidigt är det en brittisk erfarenhet att mer kvalificerade underrättelser från öppna källor möjliggör eller öppnar för att dela mer information baserad på hemliga källor. RUSI citerar chefen för GCHQ (Storbritanniens motsvarighet till FRA) som menar att ”... the reasonable threshold of secrecy – the justification required to keep certain pieces of intelligence secret – is being raised” (Janjeva 2022, s. 3).

Information från öppna källor – och analys av densamma – är otvivelaktigt här för att stanna. I rask takt blir mer och mer information allmänt tillgänglig, vilket också gör att kostnaderna för inhämtning sjunker. Samtidigt blir hemliga system allt dyrare, allt mer sofistikerade och sällan enklare att använda. För att Försvarens makt ska kunna dra full nytta av de möjligheter som redan finns och vara positionerad för att kunna fortsätta göra det i framtiden, krävs att konceptet för hur information från öppna källor blir pålitliga underrättelser är väl integrerat med den övriga underrättelseverksamheten och interoperabelt med samarbetspartners, nationella som internationella. Den här uppsatsen utgör ett första steg för att nå det målet.

6 Referenser

6.1 Tryckta källor

- Bergström, Göran – Kristina Boréus, 2012. *Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys* i Göran Bergström & Kristina Boréus (red.) *Textens mening och makt*. Lund, Studentlitteratur.
- Campbell, Norman, 1957. *Foundations of Science*. New York: Dover.
- DCDC = Development, Concepts and Doctrine Centre, 2011. *Joint Doctrine Publication 2-00. Understanding and Intelligence Support to Joint Operations*. Third edition, Change 1. Förkortas JDP 2-00.
- Esaiasson, Peter – Mikael Gilljam – Henrik Oscarsson – Ann Towns – Lena Wängnerud, 2017. *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Upplaga 5:7. Stockholm: Wolters Kluwer.
- Forsvaret, 2021. *Forsvarets etterretningsdoktrine 2021*. Lundeby GF.
- Försvarsmakten, 2021a. *Handbok Publikationer 2021*. Version 4.1. FM2020-22542.
- Försvarsmakten, 2021b. *Handbok Styrande dokument och handböcker*. FM2020-17381.
- Försvarsmakten, 2022a. *Reglemente Underrättelsetjänst 2022*. FM2019-23613.
- Försvarsmakten, 2022b. *Nomenklatur för den militära underrättelse- och säkerhetstjänsten. Bilaga 1*. FM2022-15013.
- Gerring, John, 1999. *What Makes a Concept Good? – A Criterial Framework for Understanding Concept Formation in the Social Sciences*. *Polity*, Vol. 31, No. 3, pp 357-393. The University of Chicago Press on the behalf of the Northeastern Political Science Association.
- Janjeva, Ardi – Harris, Alexander – Byrne, Joe, 2022. *Occasional Paper: The Future of Open Source Intelligence for UK National Security*. London: Royal United Service Institute (RUSI).
- Sartori, Giovanni (red.), 1984. *Social Science Concepts: A Systematic Analysis*. Beverly Hills: Sage.
- Thurén, Torsten, 2019. *Vetenskapsteori för nybörjare*. Tredje upplagan. Stockholm: Liber AB.

6.2 Digitala källor

- ChatGPT, 2023. *ChatGPT på Svenska: Chatbot av OpenAI*. Frågan till ChatGPT formulerades ”Jag skulle vilja få begreppet underrättelse från öppna källor, OSINT, förklarat”. Svaret gavs 230525.
https://chatgpt.org/sv#google_vignette, välj ”Öppna ChatGPT”.
- DCDC = Development, Concepts and Doctrine Centre, 2016. *Development, Concepts and Doctrine Centre: The MOD's independent think tank*. Pamflett för webben i pdf. Hämtad 230426.
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/507544/20160217_DCDC_Pamphlet_Web_2_.pdf
- Eriksson, Henrik, 2021. *Indirekt/direkt metod: En begreppsanalys av det diffusa*. Kandidatuppsats, Statsvetenskapliga institutionen. Lund: Lunds universitet.
<https://lup.lub.lu.se/student-papers/search/publication/90044126>.
- Higgins, Eliot, 2023. *How Online Investigators Proved Video of Ukrainian Soldiers Harassing Woman was Staged*. Artikel på Bellingcats hemsida.
<https://www.bellingcat.com/news/2023/03/29/how-online-investigators-proved-video-of-ukrainian-soldiers-harassing-woman-was-staged/>. Hämtad 230503.
- Hatfield, Joseph M, 2023. *There Is No Such Thing as Open Source Intelligence*. International Journal of Intelligence and CounterIntelligence. DOI: 10-1080/08850607.2023.2172367
<https://doi.org/10.1080/08850607.2023.2172367>
- ISW = Institute for the Study of War, 2023. *Russian Offensive Campaign Assessment, April 27, 2023*”. Hämtad 230427.
<https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-april-27-2023>.
- Persson, Philip – Felix Nyblom – Oscar Staberg, 2022. *Metoder för inhämtning av militär underrättelse via sociala medier*. Kandidatuppsats, ISDD. Halmstad: Högskolan i Halmstad.
<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1670292/FULLTEXT02>
- Ström, Johan, 2020. *Tröskelbegreppet: Det gränslösa begreppet*. Kandidatuppsats, Statsvetenskapliga institutionen. Lund: Lunds universitet.
<https://lup.lub.lu.se/student-papers/search/publication/9008715>.